

LA REFORMA DEL SISTEMA EDUCATIU

Joan Josep Tomàs Sancho. Director de l'IES "Sòl-de-Riu" d'Alcanar

Una de les impressions més genèriques que podríem treure d'una primera lectura superficial del text del sistema LOGSE, altrament conegut com la Reforma del Sistema Educatiu, podria ser que es tracta d'un sistema pedagògic "a la carta".

Si la nostra lectura es més interessada, descobrirem que, a grans trets, la "nova" estructura del sistema es basa fonamentalment en tres grans eixos: allarga l'ensenyament obligatori fins als 16 anys, és un sistema globalitzador, i disposa que el currículum sigui flexible i obert.

Cal recordar que, fins ara, no hi havia connexió legal directa entre el món de l'ensenyament i el món productiu.

Tractant de fer una immersió en el terme "a la carta", podríem entrar en l'anàlisi que determina la qualitat, prestigi, solvència i, el que és més important, la credibilitat del nou sistema.

Si em permeteu que segueixi utilitzant el lèxic propi del món de la restauració, podríem dir que tot bon establiment gastronòmic basa el seu prestigi en tres factors: el personal del servei, la infraestructura dels seus locals i el perfil dels clients a qui s'adreça. És evident que ja haureu identificat qui representa aquests tres elements al món de l'ensenyament.

Per centrar-nos en la Secundària, que és on ens movem, podríem dir que, com tots els col·lectius professionals, el professorat d'aquest segment té un perfil més o menys definit: és més bé especialista que generalista, té assimilat allò que imparteix per repetitiu, amb unes metodologies definides... coses aquestes que precisament la nova estructura educativa li demana que canviï: que sigui més generalista (la part variable del currículum ho exigeix), que el grau de planificació sigui constantment actualitzat, que canviï les metodologies (haurà de treballar continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals...) deixarà estrictament de ser professor-matèria, etc.

És evident que actualment, malgrat que tots som considerats professors de secundària, l'origen d'uns o d'altres (BUP o FP) farà que el punt de sortida no sigui el mateix per a tots. Teòricament els professors dels Instituts d'FP hem treballat amb més o menys intensitat i intencionalitat els continguts procedimentals (a les branques industrials sobretot, i a la resta de branques, a les hores de pràctiques...) mentre que a BUP han predominat bàsicament els continguts conceptuals (allò que, no sé per

què, li diuen "nivell"); segurament on tots, i a diferència dels professors de primària, ens trobarem al mateix nivell serà a l'hora d'entrar en el concepte de continguts actitudinals (actituds, valors i normes). Una de les aportacions, entre altres moltíssimes, que fan els companys de primària en passar a secundària és precisament aquesta.

Altres aspectes "novedosos" que el nou sistema educatiu incorpora, no sempre amb solucions estandarditzades, són el tractament de la diversitat a l'aula, les atencions individualitzades, la Junta d'Avaluació col·legiada, l'acció tutorial i l'orientació permanent, la motivació de l'alumne...

Fins ara, l'opcionalitat i la diversificació dels alumnes es produïa als 14 anys en entrar a secundària; d'aquesta manera l'homogeneïtat dels alumnes s'autoregulava en major mesura en fer batxillerat i, en menor mesura, en anar a FP. El nou sistema elimina aquesta autoregulació, la qual cosa provoca que a l'aula de l'ESO hi hagi una diversitat molt accentuada, i per tant s'ha de prevenir i organitzar el seu tractament, tant per "dalt" com per "baix", mitjançant les tècniques estandarditzades aplicades a l'entorn particular del centre, curs, cicle o Institut.

Davant la desaparició de les convocatòries extraordinàries d'exàmens i la freqüent aparició de la paraula "superarà", la motivació de l'alumne es redimensiona i exigeix un tractament diferent que fa que moltes de les tècniques "clàssiques" no siguin excessivament útils per al seu tractament.

Davant d'aquest "panorama" i sense entrar en altres qüestions com mobilitat al cos, condicionants organitzatius per adaptar els centres, dotacions, obres... i altres, és normal que, a hores d'ara, l'actitud del col·lectiu sigui indecisa, insegura i sense configuració a l'hora d'afrontar els canvis que tenen en girar la cantonada. (Altres ja fa anys que els hem afrontat i ens hi hem adaptat).

"L'home pot fer gran el sistema; no és el sistema qui fa gran l'home" (Confuci)

Amb tot això vull dir que el "suborigen" professional pot ser un condicionant que acceleri o retardi el procés incorporador individual a la nova estructura educativa.

No hem d'oblidar que un procés es ralentitza o s'accelera en relació al domini dels elements mutants que el configuren; (a més elements mutants, més acceleració del procés; a menys elements mutants, més ralentització del procés).

Val a dir que aquest procés en el cas de l'IES "Sòl-de-Riu" ha estat singular; l'origen: una Secció de F., el professorat majoritàriament de Formació Professional juntament amb la incorporació de mestres i una minoria de professors de BUP.

La participació en el procés de formació del professorat, tant en la fase bàsica com en els mòduls d'aprofundiment i els d'àrea, és una de les eines que ajuda a tenir una idea global de la "filosofia" i "possibilitats organitzatives" de la Reforma.

El segon dels aspectes que mereixien la nostra reflexió és la infraestructura i la dotació dels centres públics de secundària.

Una correcta adequació dels espais, juntament amb unes idees clares sobre la seva optimització, són factors claus que condicionaran el "software" de la Reforma.

L'aula de tecnologia, la d'informàtica, música i educació visual i plàstica són espais que tot Centre d'ESO ha de tenir. Aquí és on es desenvoluparà una gran part de l'oferta variable de l'Institut.

No cal dir que amb els desdoblaments, crèdits variables i atencions individualitzades, els espais es multipliquen gairebé per tres; ara bé, les opcions organitzatives donen moltes possibilitats d'optimització d'aquestes zones disponibles (des de la distribució en aules-matèria fins a fer-ho en aules-grup de comuns).

Pel que fa als espais d'ús comú del centre (pati, biblioteca, sala d'alumnes...), hauran d'adaptar-se a les exigències de la normativa corresponent d'organització que es regula cada curs: "els alumnes de primer cicle d'ESO no poden sortir del recinte escolar dintre de l'horari lectiu". L'esforç en aquest camp haurà de ser molt gran per part de la Conselleria, i els temes macroeconòmics sempre són problemàtics i eterns, però sembla que les noves construccions i readaptacions de la xarxa de centres públics forma part de la consciència del Departament.

"Els clients" de la Reforma, en definitiva la societat, són el tercer factor que integra i modifica el procés.

L'entrada dels alumnes de 12 anys als centres de Secundària modifica substancialment la "normalitat quotidiana" a l'Institut. Són alumnes, en general, que estan en un procés de creació d'hàbits, sense una escala de valors definida, amb una influència de la societat, dels mitjans de comunicació i de l'entorn proper molt forta. Això provoca que l'escola no pugui en moltes ocasions contrarestar l'adquisició d'hàbits negatius, de valors insolidaris i desordenats. Tot plegat provoca moltes inadaptacions a l'escola, al grup... la desmotivació pot arribar a ser moneda corrent, de manera que Orientació i les tutories tindran feina a dojo.

De altra banda, són nois / es molt dependents dels professors, tenen fam de saber, són participatius (però

sense ordre) a la classe, tenen el professor mitificat i desenvolupen molt el sentiment d'autoestima i l'orgull d'anar "a l'Institut".

Abans he parlat del tema diversitat a l'aula. Aquest factor (i sempre des de l'experiència personal) és ben entès per aquests alumnes i accepten que s'individualitzi l'ensenyament; els crèdits variables són elements molt motivadors per a ells i les adaptacions curriculars, ben rebudes.

Ara bé, l'ambient tipus d'una aula de primer d'ESO és radicalment diferent. Aquests alumnes són inquietos, xerren constantment a l'hora de completar les activitats i / o explicacions, i si no van constantment amb el suport de l'acció tutorial, poden arribar a presentar impossibilitat de seguir la classe amb normalitat.

En general, els pares d'aquests estudiants participen molt sovint en el procés formatiu dels seus fills, de manera que els centres han d'habilitar mecanismes que facilitin aquesta participació. A la llarga, tot plegat pren la forma de col·laboració i complement de la tasca que es realitza a l'escola. Aleshores caldrà facilitar la trobada pares-tutors, fer que la documentació amb suport escrit sigui entenedora, que s'habilitin les mesures per garantir la intercomunicació pares-escola...

En general, per als alumnes de 12-13 anys tot es sustenta en tres pilars bàsics que estan constantment en reequilibri: els pares, el carrer-societat i l'escola; observarem repetidament que l'ordre de valors d'aquests elements canviarà moltes vegades al llarg del curs per a aquests alumnes.

Així, el període de començament de curs és el més conflictiu per la manca total d'hàbits d'ordre produïda pel relaxament dels mesos de vacances de l'estiu. Aquest període se sol superar a partir dels 40-50 dies de funcionament i és en aquest primer trimestre quan es produeix l'índex de "no superacions" més elevat.

Si l'aplicació de les mesures planificades ha estat mitjanament correcta, observarem una millora sensible a partir del primer trimestre, tant en l'aspecte de funcionament intern com en l'estrictament pedagògic.

Els alumnes de 15-16... són els alumnes que fins ara formaven la "clientela habitual" dels instituts. Ara amb les readaptacions metodològiques, tenint presents els objectius i els procediments planificats a principi de curs, el perfil i les respostes d'aquests alumnes no serà totalment desconegut per nosaltres, ni tampoc les seves reaccions.

L'alumne a la Reforma ha d'ocupar el lloc predominant per substituir el protagonisme pedagògic del professor, que passarà a un segon terme; tot el sistema girarà al voltant de l'estudiant i les seves circumstàncies individuals.

És clar que el treball serà llarg i dur, però el repte mereix ben bé l'esforç.